

Constant Marie Bernard VAN CROMBRUGGHE

1818 - 1895
POLITIECOMMISSARIS 1864-1888
BRANDWEERCOMMANDANT
1856-1891

door Gaston IMBO.

Constant Marie Bernard Van Crombrugge werd geboren te Geraardsbergen op 21 augustus 1818, als vierde van de elf kinderen van François-Second (o Geraardsbergen 04.04.1793, + Geraardsbergen 09.10.1831) en Colette-Lucie de le Haye (o Gent 15.07.1792, + Geraardsbergen 13.02.1858).

Beide families, Van Crombrugge en de le Haye, behoorden tot de rijke burgerij en tel- den vooraanstaande leden op sociaal, politiek, economisch en religieus gebied.

Beide families (en leden der aangetrouwde prestigieuze familie Spitaels) waren zeer kroostrijk en diep christelijk (in hun rangen telden ze veel geestelijken en niet van de minste) De **stambomen J.B.Spitaels X Jacqueline Reyns** en **F. S. Van Crombrugge X Colette de le Haye** (op de 2 volgende bladzijden) zullen de lezer helpen om de talrij- ke nakomelingen op hun juiste plaats te situeren.

1. DE TAK G.F.VAN CROMBRUGGHE - SPITAEELS.

De grootvader langs vaders zijde van Constant Marie Bernard was **Ghislain-François Van Crombrugge** (o Gent 06.05.1761, + Geraardsbergen 07.09.1842) die zich na zijn huwelijk met Céline Spitaels, in 1787 in Geraardsbergen vestigde als **brou- wer** in een huis met aanhorigheden beneden de Brugstraat, vlak naast de Dender (huis afgebroken in 1864, bij de aanleg van de Kaai, vóór de kanalisatie van de Dender). Hij was actief in de burgerwacht, in de commissie der burgerlijke godshuizen en in het stadsbestuur (kandidaat bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1830).

De grootmoeder van Constant Marie Bernard was **Céline Spitaels** (o Geraardsbergen 18.12.1757 en + Geraardsbergen 10.08.1826), negende kind uit het (eerste) huwelijk van Jean-Baptiste en Jacqueline Reyns. Zij verdiende een aardige stuiver als kanthan- delaarster (met de chantillykant "gespellewerkt" door de meisjes van de meisjeswezen- school "Het Keyzershof").

De echtelingen Van Crombrugge - Spitaels hadden acht kinderen waarvan er drie stier- ven op jonge leeftijd. De oudste, **Jean-Ghislain** (1788-1849) had, uit zijn eerste huwe- lijk, met Marie-Josine Michiels, 9 kinderen waarvan er 6 de geestelijke stand kozen.

Zijn zoon **Henri Van Crombrugge** (o Gent 1811, + Gent 1889) had uit zijn twee huwe- lijken ook negen kinderen waarvan vier geestelijken.

De andere zoon **Alfred** (o Gent 1823, + Gent 1875) huwde ook tweemaal en had 11 kin-

deren uit zijn eerste huwelijk: slechts twee zonen overleefden een zware differitis-epidemie; het enige kind uit zijn tweede huwelijk overleed pas twaalf jaar oud.

Het tweede kind van Van Crombrugghe-Spitaels was **Constant Guillaume** (o Geraardsbergen 14.10.1789, + Gent 01.12.1865). Hij werd priester, stichter van de Jozefieten en van de Zusters van Maria en Jozef, lid van het Nationaal Congres, kanunnik en deken van het kapittel van Sint Baafs te Gent.

Het derde kind, **Rosalie**, (oGeraardsbergen 1791, + Everbeek 1843) was gehuwd met dokter François Neybergh. Hun huwelijk bleef kinderloos.

Het vijfde en jongste levende kind was **Charlotte** (oGeraardsbergen 18.12.1794, + Gent 10.01.1868). Zij huwde met **Dominique Van Wijmelbeke** (oBrugge 10.01.1794, + Gent 21.01.1864) eigenaar en directeur van het vermaarde college van Melle. Zij hadden 6 kinderen waarvan 2 geestelijken; drie kinderen bleven ongehuwd.

2. FRANCOIS SECOND VAN CROMBRUGGHE - COLETTE DE LE HAYE.

Tenslotte het vierde kind van de echtelingen Van Crombrugghe -Spitaels, François junior of **François Second**, geboren te Geraardsbergen op 4 april 1793. Hij volgde zijn vader op als brouwer in het brouwerijtje beneden de Brugstraat.

Die man had sterke politieke ambities: in september 1830 koos hij resoluut de zijde der opstandelingen, in het zog der "onruststokers" en familieleden Spitaels; hij ondertekende de petitie voor de personele scheiding tussen Noord en Zuid (11.09.1830), hij hielp mee de burgerwacht oprichten (02.09.1830) en was er kapitein; hij maakte deel uit van de zevenledige Commissie van veiligheid vanaf 28.09.1830 en van de twaalfledige commissie van Zekerheid vanaf 08.10.1830. Hij stelde zich kandidaat, als actief lid van de clan Spitaels (politieke partijen bestonden nog niet) bij de gemeenteraadsverkiezingen van 27 oktober 1830 en werd prompt als gemeenteraadslid verkozen. Van de dertien leden van die raad behoorden er niet minder dan negen, min of meer uigesproken, tot de "fractie" Spitaels, die nog het burgemeestersambt (Adrien Spitaels) en één schepenzetel (Louis Bijl) bezette.

François Second sloot begin 1831 aan bij de "Association Nationale Belge", een republikeinse club die vooral ageerde tegen de ratificatie van het "verdrag der 18 artikelen", dat aanzienlijk territoriumverlies voor België inhield. (Het Geraardsbergs Comité telde ongeveer 50 leden, met een meerderheid "Spitaelsgezinden"). De meeste leden van dit comité waren in juli 1831 (en ook reeds een paar maanden voordien) betrokken bij de "putsch" tegen de jonge Belgische Staat, met o.a. een nachtelijke mars op Brussel, van onze burgerwacht, van uit Geraardsbergen. Ook hier was "held" en "revolutionair" René Spitaels bezieler en verbindingsman.

Louis Bijl, Pierre Van Cleemputte en Charles Antheunis zagen bij tijd het gewaagde en absurde in van die geïnproviseerde actie en burgemeester Adrien Spitaels, die zich compromitteerde, waste nadien zijn handen in onschuld.

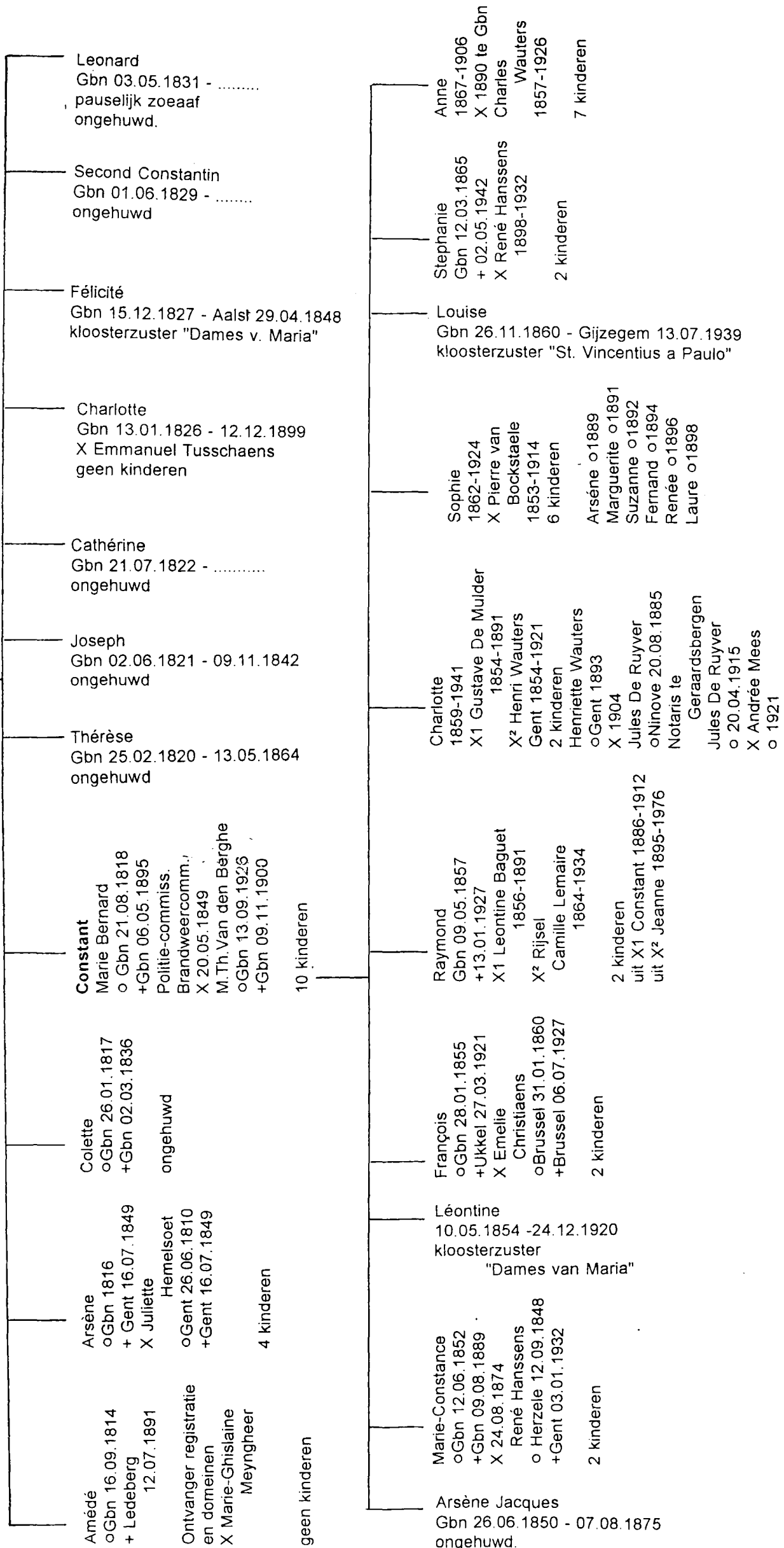
François Second Van Crombrugghe sympatiseerde openlijk met de "putsch" maar kon niet daadwerkelijk deelnemen (familielast ?, ziekte ?) en werd evenmin door het gerecht verontrust. Hij overleed reeds op 9 oktober 1831 na een kortstondige ziekte. Hij was nog geen jaar gemeenteraadslid.

Hij was op 24 februari 1813 te Gent gehuwd met **Colette-Lucie de le Haye**, geboren te Gent op 15 juni 1792 en overleden te Geraardsbergen op 13 februari 1858. Zij was de dochter van **Jean-Baptiste de le Haye** (oRijssel 1754, + Gent 1837) een Franse zakenman en bankier, die in 1778 naar Gent was komen wonen, en van **Marie-Jeanne Marest** (oGent 1754, + Gent 1798). Een halfbroer van Colette-Lucie, **Josse Joseph de le Haye** (oGent 28.05.1800, + Gent 22.09.1888) was doctor in de rechten, en procureur des konings te Gent, lid van het Nationaal Congres (nov.1830 - sept. 1831) volksverte-

François Second VAN CROMBRUGGHE X Colette de Le HAYE

o Gbn 04.04.1793
+ Gbn 09.10.1831

o Gent 15.07.1792
+ Gbn 13.02.1858

genwoordiger (1831-1860), voorzitter van de Kamer der Volksvertegenwoordigers (25.04.1855 tot juni 1859), burgemeester van Gent en ook nog provinciaal raadslid... kortom een man om "U" tegen te zeggen. Onder zijn rechtstreekse afstammelingen treffen wij nog volksvertegenwoordigers aan, magistraten, ingenieurs en geestelijken.

Een halfzuster van Colette-Lucie, Catharine (oGent 1803, + Gent 1879) huwde met Leonard Van der Wee (oWakken 1801, + Gent 1884, stichter-beheerder van de "Banque des Flandres").

François-Second Van Crombrughe en Colette-Lucie de le Haye waren 18 jaar gehuwd en hadden **11 kinderen**:

1. Amédé (oGeraardsbergen 16.09.1814, + Ledeberg 12.07.1891), ontvanger van de registratie en domeinen, gehuwd met Marie-Ghislaine Meyngheer. Geen kinderen.

2. Arsène (oGeraardsbergen 1816). Hij overleed te Gent aan de cholera op 16 juli 1849, dezelfde dag als zijn vrouw en hun oudste kind.

3. Colette (oG'bergen 1817). Overleed te Geraardsbergen op 2 maart 1836.

4. **Constant-Marie-Bernard** waarover wij het dadelijk hebben.

5. Thérèse (oG'bergen 1820), ongehuwd overleden op 13 mei 1864.

6. Joseph (oG'bergen 1821), ongehuwd overleden op 9 november 1843.

7. Cathérine (oGeraardsbergen 1822), kloosterzuster (+ 1855).

8. Charlotte (oGeraardsbergen 1826, +12.12.1899). Gehuwd met Emmanuel Tusschaens. Geen kinderen.

9. Félicité (oG'bergen 1827) overleed op 29 april 1848, amper 20 jaar oud, als kloosterzuster van de Dames van Maria, te Aalst.

10. Constantin (oGeraardsbergen 1829), ongehuwd overleden.

11. Leonard (oG'bergen 1831), ongehuwd overleden in 1892. Liet zich in 1862 inlijven bij de **Zoeaven** die de pauselijke staten moesten verdedigen tegen de troepen van Garibaldi en Victor Emmanuel van Sardinië, die Italië één wensten te maken. Hij maakte alle belangrijke en bloedige veldslagen mee o.a. de twee-Zoeaven-overwinningen te Aspromonte (1862) en te Mentana (1867). Te Mentana werd hij op het slagveld gedecoreerd. Hij hielp nog mee de stad Rome verdedigen (1869-1870).

3. CONSTANT-MARIE-BERNARD ZET DE FAMILIE VOORT.

Gezien zijn broers en zusters ofwel ongehuwd bleven ofwel geen kinderen hadden zal de voortzetting van de familie Van Crombrughe te danken zijn aan Constant-Marie-Bernard (M.B.) o in 1818, en hij heeft daarvoor zijn best gedaan.

Hij huwde te Geraardsbergen op 20 mei 1849, met **Marie-Thérèse Van den Berghe** (o te Geraardsbergen 13 september 1826, en er overleden op 9 november 1900), dochter van François-Jacques (+ Gbergen 03.01.1866) en Suzanne Rijnvaen (oGent 1789, + te G'bergen 1857). Zij was de zuster van Maria-Anna Rijnvaen, (oGent 1788, + G'bergen 1866) die op 1 mei huwde met Joseph De Block (oG'bergen 1788, + G'bergen 1864). Zij waren de ouders van genreschilder **Eugène De Block** (oG'bergen 16.05.1812, + Antwerpen 23.01.1893).

De echtelingen Constant-Marie-Bernard Van Crombrughe - M. Th. Van den Berghe hadden 10 kinderen, 3 zonen en 7 dochters, allen in Geraardsbergen geboren:

1. Arsène (o26.06.1850) overleed ongehuwd op 7 augustus 1875.

2. Marie-Constance (o11.06.1852, + Gent 09.08.1889) huwde op 24 augustus 1874 met **René Hanssens** (oHerzele 12.09.1848, + Gent 03.07.1932)

3. Leontine (o10.05.1854, + Sint Joost-ten-Node 24.12.1920) kloosterzuster Dames van Maria.

4. François (o28.06.1855, + Ukkel 27.03.1921), gehuwd; had twee kinderen die

Kommandant Constant M. Van Crombrughe

Stichter van het Vrijwillig Pompierkorps

Geboren : 21 Augustus 1818

Kommandant : 27 October 1856

Overleden : 6 Mei 1895,

zelf geen nakomelingen hadden.

5. Raymond (o09.05.1857, + G'bergen 13.01.1927) huwde tweemaal en had met elke echtgenote één kind.

- Constant Van Crombrugge (o1886) overleed op 23 mei 1912.

- Jeanne Van Crombrugge (o12.08.1898), overleed op 23.12.1976 te Flobecq. **Zij was de laatste overlevende van de Geraardsbergse tak van het geslacht Van Crombrugge.**

6. Charlotte (o27.02.1859, + Gent 02.09.1941) huwde tweemaal. Uit haar tweede huwelijk met **Henri Wouters** (Gent 1854-1921) had zij één dochter, Henriette (oGent 01.04.1893) die op 11.02.1914 in het huwelijk trad met **notaris Jules De Ruyver**.

7. Sophie (o 08.07.1862, + G'bergen 20.03.1924) huwde in 1886 met handelaar in ijzerwaren **Pierre Van Bockstaele** (1853-1914)

8. Louise (o26.12.1863, + Gijzegem 13.07.1939) kloosterzuster (zusters van Sint Vincentius).

9. Stéfanie (o12.03.1865, + Battel 02.05.1942) huwde op 7 oktober 1890 met **René Hanssens**, weduwnaar van haar zuster Marie-Constance (+09.08.1889).

10. Anne (o10.12.1867, + Amsterdam 21.04.1906), trouwde op 7 oktober 1890 (op dezelfde dag van haar zuster) met **Charles Wouters** (oGent 28.12.1857, + Baarn 19.08.1926), de broer van de echtgenoot van haar zuster Charlotte. Hun rechtstreekse afstammelingen vestigden zich in Nederland en Nederlands Indië (Java en Sumatra).

4. EEN ZEER CHRISTELIJKE FAMILIE

Constant-Marie-Bernard Van Crombrugge stamde uit een zeer christelijke familie: zijn grootouders G.F. Van Crombrugge en Céline Spitaels deden belangrijke giften aan de Jozefieten en aan de zusters Benedictinessen van Hunneghem; zijn oom Constant-Guillaume Van Crombrugge was een zeer vroom priester die opklom tot de waardigheid van kannunik, aartsdiaken en deken van het kapittel van Sint-Baafs; hij was de stichter der Jozefieten, der Dames van Maria, der zusters van de H. Jozef, en der zusters van Maria en Jozef; een steunpilaar van het katholiek onderwijs. Constant-Marie Bernard telde verschillende neven en nichten in diverse kloosterorden; zelf had hij zusters die kloosterzuster werden en zijn jongste broer ging als zoeaaf, paus en kerk met de wapens verdedigen; van zijn dochters traden er ook twee in het klooster.

Zijn vrouw Marie-Thérèse Van den Berghe kwam uit een christelijke familie. Zijn schoonzuster Rosalie Van den berghe (o20.10.1815) was bij de Arme Klaren te Geraardsbergen ingetreden in 1845. Zij overleed er op 19 maart 1862. En toch volgde Constant-Marie-Bernard een uitgesproken **liberale koers** in het spoor van zijn verwanten Prosper en René Spitaels.

Hoe moeten wij dat verklaren ?

In de jaren 1850-1870, de beginjaren van het doctrinaire liberalisme, lag de klemtoon niet op ethisch gebied; het was veeleer een economische keuze: een liberaal gezin was geenzins een anti-clerikaal. Hij was even goed praktiserend kerkbezoeker als een katholiek, maar als vooruitstrevend burger dacht hij aan zijn financiële voordelen, zijn burger-status, en daar moest de pastoor zich niet mee bemoeien: de vrijheid primeerde.

5. CONSTANT-MARIE-BERNARD ZOCHT ZIJN WEG NIET OP HET POLITIEKE TERREIN MAAR HIJ PROFITEERDE VAN DE LIBERALE POLITIEK.

Hij bleef de ouderlijke en grootouderlijke brouwerij uitbaten tot in 1865. In dat jaar werden de gebouwen beneden de Brugstraat onteigend en gesloopt voor de aanleg van

de Kaai langs de gekanaliseerde Denderstrook. Hij was lid van de "Association libérale" en in 1872 mede-aankoper van het bankgebouw van Prosper Spitaels, de zgn. liberale kring.

Door het koninklijk besluit dd. 23.02.1864 werd hij aangesteld tot **politiecommissaris van Geraardsbergen** als opvolger van Joseph Ghislain Ceuterick (1784-1864), gehuwd met Marie Jozefine Van Crombrugghe (1794-1858). De sterk liberaal getinte gemeenteraad (schepenen Louis Rens; raadsleden J.F. Van Cleemputte, Aug. Antheunis, Prosper Spitaels, Van Coppenhole Joseph en Abel De Clippele) zal hem wel een duw in de rug gegeven hebben. Hij zou meer dan een kwarteeuw de hoogste politiemacht te Geraardsbergen - met veel gezag - uitoefenen. Hij ging in 1891, 73 jaar oud, op rust !

Hij trad daarmee in de voetsporen van zijn grootoom **François Emmanuel Ghislain Spitaels** (1764-1833), eerst voorzitter van de municipaliteit tijdens Directoire en Consulaat (1796-1799), nadien politiecommissaris tijdens het empire (1805-1815). Zijn oom Gustave-Adolphe, was in 1832 kandidaat politiecommissaris maar werd tenslotte notaris.

6. DE BRANDWEER.

Meer bekendheid zal Constant-Marie-Bernard Van Crombrugghe in zijn tijd genoten hebben als medestichter, organisator en commandant van de **vrijwillige gemeentelijke brandweer van Geraardsbergen**.

Op 4 oktober 1856 werd een **comité** opgericht dat er mee gelast was een vrijwillig brandweerkorps op te richten. De leden waren winkeliers, nijveraars, stadsbedienden, met name:

- Joseph Lefrancq	- Alex De Vincke
- Laurent Marinoni	- Constant Van Crombrugghe
- Felix Maillet	- Frans De Brabanter
- Henry Peeters	- Emmanuel Merckaert
- Frans Jameé	- Henry Diericx

Van deze tien stichters waren er zeker zeven uitgesproken liberaal. De liberale aanwezigheid werd nog versterkt door toetredenden o.a. Eugène Van Landuyt, Victor Antheunis, François Liottier, Pierre, Benjamin en Aimé Antheunis, Egide Coppens, Auguste 't Sas, Antoine Van Wetter, Sev. Lion, Frans en André Van der Snickt...

Een reglement werd opgesteld. Om het korps te vervolledigen ging men tot 64 kandidaten. Een bestuur werd verkozen en de taken werden verdeeld.

Op 27 oktober 1856 begon de "**Compagnie van vrijwillige Pompiers**" haar activiteiten onder de kenspreuk "Nut en Eendragt". Van Crombrugghe werd unaniem tot commandant verkozen en een tweede liberaal Laurent Marinoni, luciferfabrikant en stadsbouwmeester, werd onder-commandant. Papier- en kartonfabrikant Benjamin Fontaine was een der zeven sergeanten.

Van Crombrugghe bleef op zijn leiderspost tot 1891 toen Karel De Meulemeester het bevel overnam. Hij voerde dus 35 jaar het bevel over de pompiers, tot zijn 73ste jaar, en hij deed dat niet "om het smeer" maar "om de eer" (want slechts vanaf 1937 werden de prestaties van de brandweermannen vergoed).

De leiding van de brandweer bestond uit 11 man: een commandant (C. Van Crombrugghe), een onder-commandant (L. Marinoni), een adjudant (J. Lefrancq), een kwartiermeester (H. Peeters) en zeven sergeanten (C. Brecx, B. Fontaine, Eg. Coppens, Fr. Cobbaert, F. Maillet, Fr. Van der Snickt, Adrien Van Damme), m.a.w. vijf uitgesproken liberalen (men vindt ze 15 jaar later nog terug op de lijst van de kopers van het liberaal gebouw).

Na het eerste liberaal partijcongres te Brussel op 14 juni 1846, werd hier nog in hetzelfde jaar 1846, onder impuls van René Spitaels, de Geraardsbergse liberale partij-afdeling opgericht.

In november 1848 pleegden enkele vooraanstaande katholieken een machtsgreep op de burgerwacht. De reorganisatie kwam echter niet van de grond. De wet van 13 juli 1853 schreef voor dat alleen gemeenten met meer dan 10.000 inwoners over een actieve burgerwacht moesten beschikken. Gevolg: de Geraardsbergse burgerwacht bestond van toen af (en tot circa 1885) alleen nog op papier. Is dat misschien de reden:

- a) van de oprichting van een vrijwillig brandweerkorps.
- b) korps met uitgesproken liberaal cachet ?

De oprichting van het brandweerkorps hield onmiskenbaar verband met de internationale situatie.

7. MOEILIJKE TIJDEN.

We weten dat de **februari-revolutie van 1848** de burgerkoning Louis-Philippe verjoeg en de 2de Franse republiek uitriep, geleid door de liberaal Lamartine en de socialist Louis Blanc. De **verkiezingen van mei 1848** schakelden de socialisten uit, wat aanleiding gaf tot **arbeidersoproer**, door **generaal Lavaignue** bloedig onderdrukt. De burgerij koos **Louis-Napoleon tot president van de 2de republiek**, "voor een periode van vier jaar". Maar op 2 december 1851 waagde Louis-Napoleon een **staatsgreep**. Door boerenbedrog, beloften en kunstgrepen werd hij tot **Keizer Napoleon III** uitgeroepen op 2 december 1852.

De man (o1808, zoon van Louis Bonaparte, een broer van Napoleon I, en van Hortense de Beauharnais) die reeds een paar staatsgrepen pleegde, in 1836 en 1840, was autoritair, hoogmoedig en "expansionist". In België was men voor dit weinig betrouwbare heerschap op zijn hoede, vooral na het gewapend incident van Risquons-tout (20 maart 1848) en de herhaalde opstootjes in Waalse en Vlaamse industriesteden. De **wet Faider** van 20 december 1852 die de beledigingen aan het adres van een vreemd staatshoofd bestraften, moest Napoleon III gunstig stemmen tegenover België, want vanuit Brussel werd hij in anti-bonapartistische pamfletten en in de radicale bladen "La Nation" en "Méphistophélès" duchtig beschimpt en beklad. In maart 1854 brak de **Krimoorlog** uit. "Napoleon le petit" had nu andere katten te geselen maar eens de desastreuze oorlog beëindigd (januari 1856) werd de Belgische radicale pers opnieuw het mikpunt van de Franse toorn. België werd internationaal geblameerd en er was in de Kamers een ogenblik sprake van beteugeling van de persvrijheid en een wijziging van de grondwet in die zin.

Ik vraag mij af of de oprichting van een goed gedrild brandweerkorps, in 1856, geen verband hield met gevreesde onlusten of een mogelijke Franse agressie of zelfs met de eventuele verdediging van onze "liberale" grondwettelijke vrijheden ?

Nu er geen echte burgerwacht meer was moest de in hoofdzaak liberale burgerij over een korps beschikken "dat de orde zou handhaven en de eigendommen van vernieling en diefstal kon vrijwaren" (artikel 3 van het reglement). (En zo denken wij even terug aan de Burgerwacht, september 1830, en aan de commissies van veiligheid en van zekerheid, oktober 1830).

8. MISSCHIEN IS ER VAN OOM CONSTANT NOG IETS TE KRIJGEN ?

De brandweer bracht Van Crombrughe slechts weinig geld op, alleen maar een sterk prestige. Maar hij rook geld, veel geld zelfs, in de **nalatenschap** van oom kanunnik en deken van Sint-Baafs **Constant Guillaume van Crombrughe** die te Gent op 1 december 1865 overleden was. Het **testament** echter bedacht hem met een goeie 15.000 fr (in onze huidige munt toch nog zo'n anderhalf miljoen), maar naar zijn mening veel te weinig. Dit kon hij niet aanvaarden: oom was immers veel rijker en de door hem

gestichte kloostergemeenschap der Jozefieten zal hem wel gepluimd hebben. Constant-Marie-Bernard ging eerst bij de andere overblijvende erfgenamen te rade o.a. bij Henri en Amédé. Zij vonden de uitkering billijk en waren de mening toegedaan als zeer christelijke burgers, dat aan de goederen van kerk en klooster niet mocht geraakt worden.

Constant-Marie-Bernard was koppig en hij spande bij de **rechtbank van eerste aanleg te Oudenaarde** een **proces** in om het testament ongeldig te doen verklaren. Dit gebeurde in mei 1880.

De Jozefieten (de door het testament voornaamste begunstigden) lieten zich verdedigen door de befaamde **Albert Mechelynck** (1), advocaat bij het hof van beroep te Gent en familielid van Constant-Marie-Bernard. Op 7 april **1882** wees de rechtbank van Oudenaarde de eis van Constant-Marie-Bernard af. Op de geldigheid van het testament was niets af te dingen. Maar Constant-Marie-Bernard liet niet af en ging **in beroep te Gent** waar men 3 maanden later een **minnelijke schikking** trof. De Jozefieten stelden hem nog eens 10.000 fr. voor en elke partij moest instaan voor de proceskosten. Tegen zijn zin aanvaardde Constant-Marie-Bernard het ultieme voorstel. **Dit proces bracht hem dus veel geld op maar hij verloor veel van zijn prestige.**

9. OVERTUIGD LIBERAAL.

Als **overtuigd liberaal** was hij één van de 55 vrijgeviggen (de Cercle des propriétaires) die, na het faillissement van Prosper Spitaels in 1872, het nodige kapitaal bijeenbrachten om het grote bankhuis van Spitaels, het empiregebouw op de Markt dat in 1817 door architect Louis Roelandt gebouwd werd voor François-Guillaume Spitaels, Prosper'svader, te kopen. (Constant-Marie-Bernard kocht één aandeel van 500 fr of 1/100 ste van de koopprijs. Sindsdien doet het majestieuze gebouw dienst als "Cercle Libérale". De namen van de schenkers kan men aflezen op een marmeren plaat in de inkomhall.

In de Cercle vergaderden de meeste liberale groeperingen. Vóór 1872 vergaderde de brandweer in een lokaal op de Markt, de "Roi d'Angleterre", vanaf 1873 in de "cercle" en van 1882 tot 1888 in café "De Klok", eveneens op de Markt; na 1890 tot 1914 opnieuw in "de Cercle" en later in verschillende stadsgebouwen zoals stadhuis, vleeshuis, magazijn in de Vredestraat...

Constant-Marie-Bernard Van Crombrugge overleed op 6 mei 1895 in zijn geboortestad. Met zijn rijzige figuur zijn strenge blik en zijn witte-grijze baard à la Leopold II, zijn tijdgenoot, was hij een man met een groot gezag in het korps der vrijwillige pompiers, bij de stadspolitie en bij zijn stadsgenoten.

Ofschoon hij 10 kinderen had, had hij slechts 2 achterkleinkinderen met de naam Van Crombrugge. De laatste overlevende van de Geraardsbergse tak van het geslacht Van Crombrugge, nl. Jeanne Van Crombrugge, overleed op 23 december 1976 te Flobecq.

10. DOCUMENTATIE.

- R.A.R. Modern gemeentelijk archief van Geraardsbergen: register van de beraadslagen van de gemeenteraad:

nr. 203	1851-1856
nr. 159	1856-1862

(1) Albert Josse Louis Mechelynck (oGent 23.12.1854, + Gent 09.03.1924) advocaat bij het Gentse hof van beroep; ondervoorzitter van de kamer der Volksvertegenwoordigers, provinciaal raadslid O.Vlaanderen. Zijn vader Louis was gehuwd met Pauline De le Haye, dochter van Josse Joseph, een halfbroer van Lucie De le Haye, en moeder van Constant-Marie-Bernard.

- Prof. Dr. Th. Luykx: Politieke geschiedenis van België (A'dam, Brussel 1973)
pag. 101, 103, 109-110,112,113.
- E. Witte, J. Craeybeckx en A. Meynen:
Politieke geschiedenis van België van 1830 tot heden (Antw. 1990).
- V. Schobbens en W. Van Hille: Descendance de J.B. Spitaels (Brugge, 1858)
pag. 139-169, 224, 225, 229-235.
- Emile De Smet: De vrijwillige gemeentelijke brandweer van Geraardsbergen.
48ste Congres van de Koninklijke Belgische Brandweerefederatie 1856 -1947
pag. 5, 17, 35.
Archief: Vrijwillige brandweer 1856 -1930.
- Pater Marcel, J. Van Kerckhoven C.J.:
 - De Arme Klaren - Koletienen te Geraardsbergen (1978) pag. 16.
 - Kroniek van het Sint-Jozefsinstituut Geraardsbergen (1817 - 1990)
pag. 85-86, 251.

Gaston IMBO.

WAAROM ?

Moeten we weten
 wat er in 't verleden
 is geschied
 kunnen we niet beter vergeten
 als toekomst ons zoveel biedt ?
 Het is toch allemaal voorbij
 Alleen wat komen moet
 maakt ons triest en blij
 en dat zet al genoeg
 kwaad bloed.
 Waarom d' historie
 dan uitpluizen ?
 Veel verder dan de eigen memorie.
 Voorouders in krotten
 weten huizen.
 Teruggaan
 is dat niet stilstaan ?
 We moeten vooruit.
 Wat verleden natuurlijk
 niet uitsluit.
 Misschien om beter te doen
 af en toe eens
 achterom kijken
 Het mindere en 't schone van toen.
 Dat we nog nergens staan
 zal er misschien uit blijken ?

Geeroms Maurice.